

אינני חף מפשע!

ואולי התופעה עמוקה עוד יותר, היא נוגעת לכל תפיסת הזמן של התרבות הישראלית, שנולדה על הגבול בין העולם המערבי והעולם השלישי?

הימלר הזקן

יתכן כי היינריך הימלר היה גדול הרוצחים ההמוניים שכלל הדורות.

ארולף היטלר נתן את ההוראות. יוהן גבלס נאם. הרמן גרינג התעשר. ואילו היינריך הימלר הקים את מכותה הרצח, פיקח על פעולתה היומיומית והלהיב את אנשיו לעסוק במלאכה. אתם האידאליסטים האמיתיים, אמר להם, אתם עושים את העבודה השחורה, לעולם לא יירע העם הגרמני כמה הוא חייב לכם.

המורד הוא שלפי כל העדויות של יודעי דבר היה הימלר דווקא האיש הסימפטי ביותר שבחבורת הפושעים אשר ניהלה את הרייך. בניגוד לרוב האחרים לא היה מושחת, לא התנשא ונשאר אדם צנוע. הוא מתואר כאיש שישב לא פעם בחברת אנשיו ליד המרורה, ניגן במאנדולינה.

מניין צץ אדם כזה, מיפוצת היסטורית בעלת נפש מעוותת? ירדני מיכאל נתן, ישראלי החי בהאמבורג, המציא לי קלטת של שידור גרמני מרתק, השופך אור על שאלה זו.

זהו סיפור של סופר גרמני ידוע, שהיה בשנת 1928 תלמיד בגימנסיה במינכן. מנהל הגימנסיה היה אדם בשם הימלר, שהכל כינוהו "הימלר הזקן". הסופר מתאר שיעור ביוונית עתיקה. הספר נקרא אביו של רוצח, והטלוויזיה הגרמנית הסריטה אותו בתוכנית מרתקת.

"הימלר הזקן" היה עריץ אופייני, מן הסוג ששלט אז בגימנסיות גרמניות. הוא הגדיר את עצמו כצאצא של מישפחה בורגנית הומאניסטית ותיקה, ששורשיה במאה ה-14, בעלת מסורת של תרבות והשכלה. כמנהל בית-ספר "הומאניסטי" (כפי שנקראו בגרמניה הגימנסיות שבהן למדו לאטינית ויוונית עתיקה, ושבהן היה הדגש על תרבות ואידאליזם) חינך את תלמידיו לערכים נשגבים, ברוח שירתו של הומרוס.

אולם הומאניזם רוחני זה לא היה מלווה בהומאניזם מעשי. המורה היה שליט כלי-כוח. המנהל היה אלוהים. הימלר הזקן בסרט הוא רודן בלתי-נסבל, מין רס"ד חינוכי, ששפך על התלמידים קיתונות של כוז סקאסטי, דיכא גם את המורים, הקפיד על דיקטוריה-התנהגות המורים ביותר ותבע ציות מוחלט.

אני מכיר את האווירה. כשהייתי ילד, ערב עלייתי לארץ, עוד הספקתי לבלות חצי שנה בגימנסיה הומאניסטית כזאת. למדתי לאטינית וחבשתי כובעי-מיצחיה צבעוני (צבע הכובע ויהיה את בית-הספר, צבע הסרט שמעל למיצחיה ויהיה את הכיתה) אבי למד בבית-ספר כזה וירד לאטינית ויוונית עתיקה על בוריין, ואני משער שגם סבי למד שם.

אפשר רק לרמז את התנהגות עריץ חינוכי כמו "הימלר הזקן" בכיתו. על כל פנים, "הימלר הצעיר", כפי שנקרא אז בנו היינריך, רב עם אביו ונטש את הבית בגיל צעיר. הוא שנא את אביו, שהיה לאומן שמרני והומאניסטי, ומצא את היפוכו הגמור בדמוגוג צעיר, אנטי-שמרני ואנטי-הומאניסטי, ארולף היטלר. הוא נמכר לו בלב ובכפוש.

הסרט מעלה כמה שאלות. האם הפך הימלר הצעיר למה שהפך מפני ששנא את אביו? האם התנקם בקורבנותיו על העוול שנעשה לו בילדותו? האם חינוכו הפך אותו לנכבד-נפש? האם ירש את

הרי איננו רוצים שמורגים ישפטו מורגים, או שמושחתים יקבעו את כללי המאבק-בשחיתות. גם איננו רוצים שכסילים, חכרי מיפלגה א', יפסלו את הכסילים של מיפלגה ב' זה לא יהיה הוגן. הפיתרון טמון, כנראה, בוועדה ציבורית, בראשות שופט עליון. אולי צריכים להזמין פסיכיאטרים מחו"ל כדי להבטיח את אי-תלותם.

אורי שהסדר זה יעוגן בחוקי-סדר ויופעל הלכה למעשה במשך שנתיים-שלוש, אני מוכן לדון גם על רישוי עיתונאים. אם לדון על פי תגובת הקהל שנכב כאולם כאשר השמעתי הצעה זו, היא מקובלת על הציבור.

גוי, ולא קדוש

יכולה הכנסת להחליט אלף פעמים מיהו יהודי, ולחוקק מאה חוקים שיקבעו כי ישראל היא "מדינת העם היהודי", אבל אין היא יכולה ליצור אף יהודי אחד.

מחשבה זו חלפה בראשי כאשר צפיתי בהצגות-הדיבוק בתוכנית-הטלוויזיה גלריה, שהיתה מעניינת מאוד למרות המנחה המעצבן.

בתוכנית הראו קטעים של הדיבוק של הבימה עם חנה רובינא האחת-היחידה ושימעון פינקל, ולצידם — הצגה

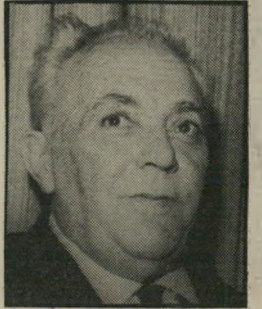
מספרים על זלמן ארן, מי שהיה מוותיקי מפא"י ושר-החינוך. שפעם ניגש אליו חבר-למיפלגה ואמר לו: "תברך אותי — זוכיתי מאשמת שוחד!" השיב לו ויאמה: "מעניין — אני אף פעם לא זוכיתי מאשמה כזאת!"

לאחרונה גם אני חש כך. לא נחקרתי על ירדי המישטרה בענייניו הכספיים של מיכאל אלבין המנוח.

אף פעם אחת לא נדהמתי כאשר נודע לי שאלבין הפקיד בחשבון-הבנק שלי סכומי-כסף גדולים, מבלי שידעתי על כך. לא הפקיד כסף בחשבון-הבנק שלי. אולי אני צריך לשמור לו טינה על כך, אך אין שומרים טינה למתים.

אף פעם אחת לא אמרתי למיקי אלבין שינהל את ענייני-המניות שלי באמצעות "נאמנות עי-וורת", מבלי שארע, אף פעם אחת לא העניק לי אלבין מאי-חורי גבי אופציות חוקיות או בלתי-חוקיות.

לכן אינני מצהיר כזה, קבל עם ועולם. שכל היחסים שלי עם מיקי אלבין היו במיסגרת החוק, שלא עברתי שום עבירה ושכל מי שנתן לי כסף עשה זאת בניגוד לרצוני ובלי ידיעתי.

זיאמה

רישוי עסקנים

חיים יבין שאל אותי, בעריכראיונות, אם אני מתנגד להצעה להנהיג רישוי של עיתונאים. ענתי שאיני מתנגד — בתנאי שקודם לכן יונהג רישוי של פוליטיקאים. לעיתונאי יש כוח. הוא יכול לפרסם דברים. אבל לפוליטיקאי יש כוח פי-מאה. הוא יכול להכריע בעניינים של חיים ומוות, חופש ומאסר, רווחה ומצוקה.

כאשר עיתונאי טועה, הוא גורם אי-נוחות למישהו. כאשר פוליטיקאי טועה, 650 בחורים הולכים לשכב מתחת לפרחים. עיתונאי יכול להתנצל ולתקן את המעוות. ל-650 הבחורים לא תועיל שום התנצלות, ואיני זוכר שמישהו מחבורת הפוליטיקאים — שרים, חברי-כנסת ועוד — שדנו את הבחורים האלה למוות, ברגע של טימטום עילאי, התייצב והקברים וביקש סליחה ומחילה.

במשך עשר השנים שבהן כיהנתי כחבר-כנסת וכעורך-עיתון בעת ובעונה אחת, יכולתי להשוות בין בעלי שני המיקצועות מרייזם. על הפוליטיקאים ועל העיתונאים כאחד אפשר לומר: "הם רק בני אדם, ולפעמים גם זה לא".

על כל פנים, מיספר המטומטמים, המופרעים, הבורים, האגור מאנים וכו' וכו' בין הפוליטיקאים אינו נופל מזה שבין העיתונאים. רק תוצאות הטימטום, המופרעות, הבורות והאגורמאניה של הפוליטיקאים חמורה לאין שיעור מול העיתונאים. האם חסרות דוגמות? מנחם בגין לקה ברוחו באמצע מילחמה שהוא פתח בה, ואין לדעת מתי החלה הבעיה הנפשית שלו להשפיע על החלטותיו. בניצחונות הנושפים, העם כולו ראה הטילו את פעם בפומבי ספק בציביותו הנפשית. העם כולו ראה בימים האחרונים כיצד יכול ח"כ לא חכם אחד, רב שילנסקי, לגרום כמעט למילחמת-עולם. ובעוד שכל עיתונאי חייב ככל עת להיות מוכן להופיע בבית המישפט ולהוכיח כי "אמת דיברתי", יכולה פוליטיקאית כמו מרים תעסה גלור, שהיא מועמדת סבירה לכתר הכסילות בכנסת, לשכת מול מצלמות-הטלוויזיה ולהעליל עליי עלילות באוזני מיליון צופים, כשהיא מחוסנת מפני כל תביעה ומישפט.

תהליך הרישוי של פוליטיקאים צריך להתחיל בדרג של חברי ועד סניף, ולהתחדש בחומרה גוברת כאשר עולה המועמד לדרגת חבר-מרכז, חבר-כנסת, סגן-שר ושר, ובמקביל בהגיעו למישורת רומות בסוכנות היהודית, בהסתדרות, בעיריית וכו'. ככל שלב על המועמד לעבור בדריקה פסיכוטכנית, בחינת אינטליגנציה, בחינת השכלה, בדריקה פסיכיאטרית ומיבחן לשוני.

גם נופלת מנת-המישכל של הפוליטיקאי 80% — ייפסל. כן גם אם אינו מסוגל להרכיב מישפט עברי (או ערבי) בלי שגיאות, ואם הוא בור גמור בתרבויות העמים ובתרבות עמו. מוכן שייפסל אדם שיש לו מחלת-נפש או אישיות מוסרית, אם יש לו נטיה לקבל החלטות גורליות ברגעים של התרגשות כשאין לו שליטה על עצמו, וכשאינו יודע להכחין בין טוב ורע.

למשל: אם אי פעם יודע שר שהוא ניצל ממות בתאונת דרכים מפני שאיזושהו רב הניח בכוכביתו ספרת-הילים, הוא ייפסל אוטומטית. הרי אין להעלות על הדעת שאדם בעל רמה כזאת יחליט על שליחת מיטב הבנים למוות במילחמה. הוא הדין לגבי שר אשר יכריז — אם חלילה אי-פעם יקרה דבר כזה — שעשירים ילדים נהרגו בתאונה מפני שהמוזזה בכיתה שלהם לא היתה בסדר.

יתכן שבתהליך הזה ייפסלו כשליש מחברי-הממשלה, וכ-50% עד 70 חברי-כנסת, וכן אלפי חברים של מרכזי-מפלגות, ועדות סניף, מועצות עירוניות ומקומיות, חברי הוועדה-הפועל של ההסתדרות ועסקנים ציוניים.

מי צריך להנפיק את רשימות-העסקנות? שאלה טובה. אפשר להקים את "מועצת העסקנות" שתחבר תקנון-אתיקה ורשימת קריטריונים, בדומה ללישכת עורכי-הדין, אך אין זה פיתרון סביר.

הולנדית חדשה, הצגה גרמנית והצגה ישראלית של תיאטרון התאון הירושלמי.

בהבימה — כל יהודי היה יהודי, למרות שהבימאי היה רוסי-ארמני. כל תנועה, כל מילה, כל העוויות-פנים היתה יהודית. ההולנדים השתדלו. השחקנים היו, לפי מראי-פניהם, אריים טהורים. גם הם הכניסו תוכן מורגני חדש למחזה — תחת לגרש את הדיבוק, לומדים היהודים לחיות עימו. אך ההולנדים השתדלו לשחק יהודים, וכן עשו גם הגרמנים, ביסריות גרמנית.

ואילו הישראלים — אלוהים ישמרו! לא היה בהופעתם קורטוב של קורטוב של יהודיות. פרצופים של גויים, דיבור של גויים, התנהגות של גויים, שפת-גוף של גויים.

אם אי-פעם היתה הרגמה חיה להצלחתה של החברה הישראלית לחסל כל שריד וזכר של יהדות ויהודיות בקירבה, הנה ניתנה בצורה חותכת. לא נשאר דבר. הכענני הקיצוני ביותר לא יכול היה לחלום על תוצאה משלמת יותר. אני חושד שאם יירידו גם מאורי זוהר את התחפושת, לא יישאר אלא גוי ישראלי.

הזמן כגומי-לעיסה

המדינאי הצרפתי ז'ורז' קלמאנסו אמר פעם על אחד מעמיתיו כפרלמנט: כל נאומיו מתחלקים לשלושה חלקים. בשליש הראשון הוא אומר מה הוא רוצה לומר, בשליש השני הוא אומר את זה, ובשליש השלישי הוא אומר מה אמר.

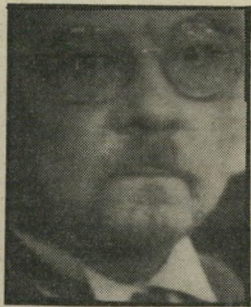
חוששני שזה נכון גם לגבי הרבה תוכניות בטלוויזיה הישראלית, ובעיקר במהדורות החדשות. הקריין אומר באריכות מה אמר פוליטיקאי מסוים בכנס מסוים, ומסיים: "במקום היה כתוב, פלוני אלמוני. הוא מדווח". אחר-כך רואים את פלוני-אלמוני החוזר ביתר אריכות על הדברים שאמר הקריין, כשהשידור חוזר לקריין, הוא מסכם בקיצור מה אמר הכתב.

בארצות-הברית היה כל הקטע הזה אורך 15 שניות: כמה מילים של הקריין, הצייר-משפט מקוטע מנאומו של העסקן, ובו העוקף של הנאום כולו — וזהו זה. מרוע זה מתנפח אצלנו לשלוש-ארבע רקות, שהן נצח קטן בטלוויזיה: יש אומרים: הם צריכים למלא חצי שעה של חדשות. אין להם משאבים. מעט צוותות, מעט כסף. אז צריכים למרוח כל קטע.

אולי. אבל אני חושד שהתופעה עמוקה יותר, והיא נובעת מכל תפיסת הזמן של הטלוויזיה הישראלית. חסר לה הקצב הט' לוויזיוני. כל ישראלי המודמן לארצות-הברית, לבריטניה ואף לאיטליה, חש מייד שהקצב שונה לגמרי. שם הוא נמדד בשניות, לא ברקות, ובוודאי לא בחצאי-שעות.

הימלר הזקן (בסרט) והימלר הצעיר (בחיים)

תכונות-העריצות מאביו? האם בית-הספר הסמכותי עיוות את נפש תלמידיו?

מעניין שגם ארולף היטלר היה אב שתלטן. פקיד ממשלתי קטן שריכא את אשתו. סגנו של היטלר, רודולף הס, היה גם הוא בנו של עריץ, שהקפיא את דם ילדיו בגערותיו.

יש תיאוריה נושנה האומרת כי ההבדל בין שמאל וימין הוא במיבנת האישיות. אין אדם מאמץ לעצמו ריעות מסוימות, המעצבות את אופיו, אלא להיפך — יש לאדם אופי מסוים, ועל כן הוא מאמץ לעצמו ריעות מסוימות. בנים של אבות שתלטניים ואמהות חלשות נוטים לימין הקיצוני ולפאשיזם. בנים של אמהות שתלטניות ואבות נכבדים נוטים לשמאל.

בסרט הזה, המבוסס על עדותו של מי שהכיר את שני ההימלרים, יש אישור לתיאוריה זו. אם הוא צודק בניתוחו, הרי נרצחו כמה מיליוני יהודים במיפעלי-המוות של היינריך הימלר ביגלל אביו ההומאניסט.

הסרט מסתיים בשאלה-זעקה: האם ההומאניזם אינו מגן מפני שום דבר?